

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

54-1

BRNO 2013

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 54
Volume 54

Číslo 1
Issue 1

Předseda redakční rady Head of editorial board	Pavel Kouřil
Redakční rada	Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski, Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik
Odpovědný redaktor Editor in chief	Petr Škrdla
Výkonná redakce Assistant Editors	Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela
Technická redakce, sazba Executive Editors, Typography	Alice Del Maschio
Software Software	Adobe InDesign CS5
Fotografie na obálce Cover Photography	Putna kultury s MMK nalezená v Popůvkách u Brna (okr. Brno-venkov) Moravian Painted Ware culture vessel found at Popůvky u Brna (Dist. of Brno-venkov)
Adresa redakce Address	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Královopolská 147 612 00 Brno IČ: 68081758 E-mail: pv@arub.cz Internet: http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html
Tisk Print	Azu design s.r.o. Bayerova 805/40 602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2013

Náklad 400 ks

Časopis je na seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2013 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

Resumé

Mohelnice (Bez. Šumperk), Freiheit Platz, S.K. Neumann Str., Třebovská Str. – Neolit. MMK IIb-c. Siedlung. Rettungsgrabung.

MOHELNICE (OKR. ŠUMPERK)

Ul. 1. máje, OD Tesco. Neolit. MMK IIb-c. Sídliště. Záchranný výzkum.

V souvislosti s výstavbou obchodního domu Tesco s přilehlým parkovištěm byl v únoru a březnu 2012 proveden záchranný archeologický výzkum předmětné plochy společností Archaia Olomouc, o.p.s. Zkoumaná plocha se nachází na východním okraji intravilánu města, na ul. 1. máje, na dosud zemědělsky obdělávaném poli naproti OD Lidl v těsném sousedství čerpací stanice Benzina. Jedná se o rovnou sprašovou říční terasu na pravém břehu říčky Mírovky, která teče cca 550 m severně od hrany lokality, s nadmořskou výškou 261-262 m n.m.

Záchranným archeologickým výzkumem na ploše zhruba 0,7 ha byla prozkoumána část nížinného neopevněného sídliště, které lze podle keramického inventáře datovat do mladší fáze MMK (stupeň IIb-c). Není vyloučeno ani přežívání do epilengyelu, do I. stupně jordanovské skupiny. Metoda výzkumu musela být zvolena s ohledem na postup stavebních prací, výzkum byl totiž realizován až v součinnosti s výstavbou obchodního domu. Stavební mechanizací byla tedy odstraněna vrstva ornice na úroveň sprašového podloží a po začistění plochy byly preparovány výplně objektů zahloubených do podloží. Byly rovněž sledovány krajní profily stavební jámy, kulturní vrstva sídliště však zjištěna nebyla. Celkem bylo odkryto 615 zahloubených objektů (převažují kúlové jamky a zásobní a odpadní jámy). Kromě jedné pece s destrukcí hliněné kopule a 5 hliníků (největší z nich - obj. 540 o rozměrech 10 x 2,92 m) představuje nejzajímavější nálezovou situaci dlouhá nadzemní kúlová stavba (struktura S1) o rozměrech 18 x 10 m orientovaná ve směru SZ-JV (obr. 8). Její jižní obvodová stěna je vymezena mělkým základovým žlabem vanovitěho tvaru (s několika kúlovými jámami uvnitř i vně žlabu), severní stěna je tvořena řadou sloupových jam. Z některých úseků základového žlabu byly odebrány vzorky pro archeobotanickou analýzu. Tato kombinovaná konstrukce základových žlabů a volně stojících sloupů je typickým znakem nadzemních staveb podunajského lengyelského okruhu (Pavúk 2003). Střechu podpírala řada mohutných sloupů uprostřed vnitřní plochy, po nichž se nám zachovaly opět kúlové jámy. V SZ třetině půdorysu naznačuje několik menších kúlových jam kolmých na jižní stěnu možnost rozdělení vnitřního prostoru stavby na jakousi předsíň a hlavní místnost. Uvnitř nadzemní stavby se nacházela jediná zásobní jáma, shluk hospodářských objektů byl rozložen vně kratší SZ stěny. Exploatační jámy přiléhající obvykle k delším stěnám nadzemních staveb nebyly zjištěny. Jako geograficky nejbližší příklady z poslední doby lze jmenovat téměř dvě desítky nadzemních staveb MMK ze

sídliště v Hulíně-Pravčicích (Kalábek-Kalábková-Kočár-Kočárová 2010).

Severovýchodním směrem od nadzemní stavby bylo několik hlubších zásobních jam válcovitého tvaru s hloubkou kolem 120 cm. Nejzajímavější byl objekt 518, v jehož výplni byla nalezena celá lahvovitá putna se čtyřmi oušky pod okrajem a plochými bochánkovitými výčnělky (obr. 9), další 3 nádoby ve fragmentárním stavu, kamenná zrnotěrka, 4 čepelky ŠI a na dně jámy kostra drobného zvířete (zajíc?). Většina hospodářských objektů se nacházela v severní části plochy (pod budovou obchodního domu Tesco), zatímco v jižní části plochy (parkoviště) byly hlavně neuspořádané kúlové jamky.

V nálezovém souboru ze sídliště převažuje hrubá užitková keramika oranžových odstínů (hrncovité či lahvovité tvary nebo misky na nožce). Tato keramika je zdobena plastickými výčnělky (kulovité, bochánkovité, sovi hlavičky), šikmými záseky na okraji i na výduti, drobnými vpichy a důlky nebo jemnými rytými liniemi. V menší míře je zastoupena také tenkostěnná stolní keramika – misky nebo drobné pohárky s rytou či kolokovanou výzdobou (klikatka, koncentrické kroužky). Pro tento keramický inventář najdeme analogie na nedalekém sídlišti v mohelnické štěrkočně, srovnáním jde o časově současné lokality (Kalábková 2009, 181-197, 234-235, tab. 163-168). Pěkným příkladem je miniaturní nádobka (zmenšenina putny) s plastickými pupíky na výduti s předrýsovanou výzdobou z hliníku 540 (obr. 9). Získáno bylo také několik keramických přeslenů. Mezi zvláštní keramické tvary můžeme zařadit zlomek dna kvadratické nádoby ze zásobní jámy 550 a celý keramický stoleček se čtvercovým sedátkem s výstupkem a středovou nožkou, která se ve spodní polovině rozčleňuje a vytváří čtyři nožky z jámy 501. Keramické stolečky spolu s trůny patří k nejpočetnějším dokladům duchovního života nositelů lengyelského kulturního okruhu (Kovářík 2004). Exemplář z Mohelnice se však svým tvarem poněkud vymyká (stolečky mají většinou čtyři nožky vycházející z jednotlivých rohů) a nemá dosud ve středoevropském prostoru odpovídající analogii. Nekeramický inventář mohelnického sídliště se vyjma výše zmíněné kamenné zrnotěrky omezuje pouze na 9 ks štípané industrie (obr. 9). Podle určení Z. Schenka v souboru dominuje spotřebitelská složka (výhradně čepelky), artefakty mají často postranní retuše nebo srpový lesk. Z hlediska surovinového se ukazuje vazba na severní oblasti. Makroskopicky lze 6 ks určit jako silicity glacienních sedimentů (SGS), 2 ks jako silicity krakovsko-čensterchovské jury (SKČJ) a jeden silicit byl přepálen. Materiální složku sídliště doplňují hojně fragmenty mazanice (ojediněle i s otisky) a pouze malá kolekce drobných zlomků zvířecích kostí (většina byla kvůli půdním podmínkám strávena).

Tomáš Zeman

Literatura

Kalábek, M., Kalábková, P., Kočár, P., Kočárová, R. 2010: Největší lengyelská stavba z Hulína-Pravčic 2,

Obr. 8. Mohelnice-Tesco. Půdorys nadzemní kùlové stavby (struktura S1). 1 pohled od jihu, 2 pohled od JV.

Abb. 8. Mohelnice-Tesco. Grundriss der oberirdischen Pfahlbau (Strukture S1). 1 Ansicht von Süd, 2 Ansicht von Südost.

In: *Ročenka 2009, Archeologické centrum Olomouc, Olomouc, 42–58.*

Kalábková, P. 2009: *Lengyelské osídlení střední Moravy I-III.* Rkp. disertační práce. Uloženo: Knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno.

Kovárník, J. 2004: Odras duchovního světa v materiální kultuře MMK: další zvláštní keramické typy. In: M. Lutovský (ed.): *Otázky neolitu a eneolitu 2003. Sborník referátů z 22. pracovního setkání badatelů zaměřených na výzkum neolitu a eneolitu.* Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 171–205.

Pavúk, J. 2003: Hausgrundrisse der Lengyel-Kultur in der Slowakei. In: J. Eckert, U. Eisenhauer, A. Zimmermann, (ed.): *Archäologische Perspektiven. Analyse und Interpretationen im Wandel.* Rahden/Westf. Leidorf, 455–469.

Resumé

Mohelnice (Bez. Šumperk), 1. máje Str., Warenhaus Tesco – Neolit. MMK IIb-c. Siedlung. Rettungsgrabung.

MOHELNO (OKR. TŘEBÍČ)

„Padělky“. MMK II. Sídliště. Povrchový průzkum.

Katastr Mohelna, který má příhodné podmínky pro pravěké osídlení, byl intenzivně osídlen v období kultury s moravskou malovanou keramikou. Při povrchové prospekci v letech 2009–2012 realizované zejména P. Knotkem bylo zjištěno lengyelské sídliště v poloze „Padělky“. Lokalita je situována převážně na plošině a zčásti rovněž na severovýchodně orientovaném svahu nad pravým břehem potoka Mohelnička. Průměrná nadmořská výška činí přibližně 408 m, nálezy jsou rozptýleny na poměrně velké ploše při jižním a východním okraji lesa „Doubrava“, kam sídliště pravděpodobně zasahuje. Jsou zde chudší půdy bez přítomnosti spraší a sprašových hlín, největší koncentrace artefaktů je v oblasti výchozu amfibolitu, v místě jsou i zdroje štípatelných surovin (krystaly křišťálu, opály). Sídliště leží asi 2,2 km JZZ od středu obce a lze je identifikovat v širším okolí souřadnicemi 49°06'42.56"N a 16°09'43.23"E (WGS-84).

Již z 1. pol. 20. stol. jsou známy 2 ks broušené industrie z trati „Na černých“, která se nachází za polní cestou východně od sídliště (NZ č. j. 764/47 v archivu ARÚ Brno; Tichý 1958, II., 178). Další nálezy mají v držení soukromí sběratelé.

Nově získaná kolekce zahrnuje 59 ks vesměs drobných keramických zlomků nádob. Jedná se především o hrubší silnostěnnou keramiku s vyšším podílem písku, ojediněle s příměsí v podobě ostrohranných kaménků či

Obr. 9. Mohelnice-Tesco. Výběr nálezů ze sídliště.

Abb. 9. Mohelnice-Tesco. Die Auswahl der Befunde aus Siedlung.